

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרִשֶׁת פִּינְחָס

הפטרה: ויד ה' היתה

י' תמוז תשע"ו

יציאת השבת ר"ת 21:09

צום י' בתמוז נדחה ליום ראשון

סיום הצום: 20:08

גיליון 395

יציאת השבת:

20:26

ירושלים: 20:23

כניסת השבת:

19:13

ירושלים: 19:07

קנאות של שלום

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

בסוף הפרשה הקודמת, פרשת בלק, יוצאת מחשבתו הרעה של בלעם לפועל. אמנם הניסיון לקלל את ישראל לא הצליח וקללותיו של אותו רשע הפכו לברכות. ואולם עצתו להזנות את בנות מדיין לבני ישראל מצליחה.

הגדיל לעשות ברוב חוצפה נשיא בית אב לשבט שמעון זמרי בן סלוא בהקריבו את כזבי בת צור לפני משה ולעיני העדה. באומרו למשה: משה, זו אסורה או מותרת? אם תאמר אסורה, בת יתרו (שהיה כהן מדין) מי התירה לך? (כמובן, שאין זו שאלה, כי צפורה נתגיירה, והיה זה עוד קודם מתן תורה, אז נכנסנו כולנו תחת כנפי השכינה). לעומת בכיים של העדה, פנחס עושה מעשה ובדרך פלאית ובסיעתא דשמיא (כדאיתא במסכת סנהדרין פב, א). הורג את זמרי ואת כזבי. למרבה הפלא, מעשהו של פנחס עורר תסיסה בעם, בניגוד למחשבה שמיד הכל יודו לו שבזכותו נעצרה המגפה. הם טענו כי בדמו של פנחס מפעפע דמו של אבי אמו – יתרו המדייני שפיטס עגלים לעבודה זרה ונחר אותם, והנה נכדו פנחס, הרג נשיא שבט מישראל.

לפיכך בא הכתוב ויחסו לאהרון הכהן עליו נאמר שהיה "אוהב שלום ורודף שלום", וכל קורבנותיו שהקריב היו לשם שמים. כך גם מעשהו של פנחס היה לשם שמים ללא כל פניה אישית. ולפיכך גם שכרו היה: "הנני נותן לו את בריתי שלום", כפי שמעשהו היה לא של מלחמה אלא מעשה של שלום.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *

הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

יסודות העולם המתוקן "הֲנִי נָתַן לְךָ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם"

רבן שמעון בן גמליאל אומר, על שלושה דברים העולם עומד, על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר (זכריה ח): 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם'; אבות א, יח

רבן שמעון בן גמליאל אומר: על שלושה דברים העולם עומד: על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר: אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם – רבן שמעון בן גמליאל שבמשנתנו הוא נכדו של שמעון, בנו של רבן גמליאל השני (דיבנה), ואביו של רבי יהודה הנשיא, הוא רבי.

רבן שמעון בן גמליאל עמד בראש הסנהדרין לאחר מרד בר כוכבא, בשנות המרד וגזרות השמד הסתתר וכשבטלו הגזירות חזר למלא את מקום אבותיו בנשיאות. הוא קבע את דירתו באושא שבגליל. כרבן גמליאל אביו, הקפיד על כבוד הנשיאות ועמל בכל כוחו לחזקה, כדי שתוכל לאחד בהנהגתה את האומה בכל פזורה. מוראות תקופת השמד נצרכו במאמרו, וכדבריו (שבת יג, ב): "אף אנו מחבבים את (זכרון) הצרות, אבל מה נעשה, שאם באנו לכתוב אין אנו מספיקים", (וברשי" – לפי שהן תדירות). וכן אמר (תוספתא סוטה, טו, ה'): "מיום שחרב בית המקדש בדין הוא שלא נאכל בשר ולא נשתה יין, אלא שאין בית דין גוזרין על הציבור, דברים שאין יכולים לעמוד בהם".

גם פתגמי נגעו בתקופת השמד ובזכרון הנפטרים וכך אמר (ירושלמי שקלים, פ"ב, ה"ה): "אין עושין נפשות (מצבות) לצדיקים, דבריהם הם הם זכרונם". וכן (ספרי דברים ע"ו): "כל מצוה שמסרו ישראל נפשם עליה בשעת השמד, נוהגים אותה בפרהסיא, וכל מצוה שלא מסרו נפשם עליה בשעת השמד עדיין היא מרופה (רופפת) בידם".

על רקע הימים בהם פעל רבן שמעון בן גמליאל, ימי גזירות ושמד, מובנים דבריו במשנתנו: "על שלושה דברים העולם עומד. מאמר זה מזכיר לנו היטב את מאמרו של שמעון הצדיק ואכן, רבי יעקב בעל הטורים פותח את טור "חושן משפט" במאמרו זה של רבן שמעון בן גמליאל ועומד על ההבדל בינו לבין מאמרו של שמעון הצדיק. הטור מאמץ את פירושו של רבינו יונה המבדיל בין עומד לבין קיים (ע"פ חלק מהגרסאות יש לגרוס כאן קיים).

הסיבות שבגינן ברא הקב"ה את העולם הן כדברי שמעון הצדיק תורה, עבודה וגמילות חסדים. לעומת זאת רבן שמעון בן גמליאל מונה את יסודות הקיום החברתי של העולם לאחר בריאתו.

הדין – הוא היסוד הראשון שבו מותנה קיום האנושות. אם אין דין, יש אנדרלמוסיה בעולם. וכך היה בדור המבול (בראשית ו, יא): "ותמלא הארץ חמס". לחברה כזו לא היתה אפשרות של קיום (שם ו, יג): "ויאמר אלוקים לנח קח כל בשר בא לפני, כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ". וכבר אמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין קח, א): "לא נחתם גזר דינם של דור המבול אלא על הגזל".

רבן שמעון בן גמליאל עמד בראש הסנהדרין לאחר מרד בר כוכבא. בשנות המרד וגזרות השמד הסתתר וכאשר בטלו הגזירות חזר למלא את מקום אבותיו בנשיאות. מוראות תקופת השמד וימי החורבן נצרכו בתוך מאמרו.

דור מושחת זה נדון לבליה, ורק מנח שנהג בצדק עתידה להמשך האנושות. ומכאן נבין דברי רבותינו (שבת י, א: סנהדרין ז, א): "כל דיין שדן דין אמת לאמתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית ומשרה שכניה בישראל".

וכן (סוכה מט, ב): "כל העושה צדקה ומשפט, כאילו מלאו לעולם כולו חסד". אם העולם נחרב כתוצאה מחסרון דין, הרי שהעושה דין צדק לאמתו שותף לבניין העולם. וכך מאז יציאת מצרים, בעוד בני ישראל הולכים במדבר, קודם כניסתם לארץ, דואג משה רבנו בעצת חותנו יתרו להקמת מערכת משפט לעם. ובכניסתם לארץ ציוה ה' (דברים טז, יח): "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלוהיך נותן לך לשבטך, ושפטו את העם משפט צדק".

האמת – היסוד השני המחוייב להיות בנסמך לדין, שיהא דין אמת, ובנפרד ממנו. רבותנו הראשונים היו פוסלים עצמם מלדון מתוך חשש מה של הטיית הדין והחטאת האמת. וכך מסופר על רבי ישמעאל ברבי יוסי (כתובות קה, ב): פעם הקדים לו אריסו את מתן חלקו כיון שבא לידון, ובקש מרבי ישמעאל לדון בינו לבין חברו. אמר לו רבי ישמעאל: פסול אני מלדון אותך. אעפ"כ כל זמן המשפט היה מחפש לו זכות. אמר: תיפח נפשם של מקבלי שוחד, ומה אני שלא נטלתי שוחד, ואם נטלתי שלי נטלתי – כך, מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה! הגדיל רבי חנינא לומר (שבת נה, א): "חותמו של הקב"ה אמת". הא-מ-ת יש לה בסיס רחב וכשנבדוק נמצא כי בא"ב העברי האל"ף היא האות הראשונה, המ"ם היא האות האמצעית, והת"ו היא האות האחרונה. לעומתן אותיות הש-ק-ר סמוכות זו לזו ולפיכך אין להן קיום. וכבר אמרו (שבת קד, א): "קושטא קאי, שיקרא לא קאי" – האמת קיימת, השקר אינו קיים.

נמצא גם שאותיות האמת יש להם בסיס יציב של שתי רגליים ולעומתם אותיות השקר עומדות על בסיס צר אחד. בלשון הקודש גם לצורת האותיות ומיקומן יש משמעות, ונראה בעליל ההבדל שבין האמת לשקר.

השלום – הוא היסוד השלישי עליו קיים העולם. יש צורך בשלום בין אדם לחברו, בין איש לאשתו ובין מלכות אחת לחברתה. ואמרו בספרי (נשא מב): "גדול השלום שאפילו ישראל עובדין עבודה זרה ושלום ביניהם כביכול אמר המקום: אין השטן נוגע בהם. שנאמר (הושע ד יז): 'חבור עצבים אפרים הנח לו' אבל משנחלקו מה נאמר בהם? 'חלק לבם עתה יאשמור'". מכאן שגדול השלום ושנואה המחלוקת. ואכן היו תקופות בהן היו עם ישראל מקיימים את מצוות ה', אך לא היה ביניהם שלום. דוגמא לכך היא תקופת שאול, ולפיכך לדעת המדרש, כשהיו יוצאים למלחמה היו נופלין בקרב. לעומת זאת, בימי אחאב, אף על פי שהיו עובדי עבודה זרה היו יוצאים למלחמה ונוצחין לפי שהיו מאוחדים.

גם נתינת התורה לא היתה אלא מתוך שלמות ואהבה, שכן כתוב: "ויסעו ויחנו" רק במקום אחד כתוב בלשון יחיד "ויחן העם כנגד ההר" ודרשו "כאיש אחד בלב אחד", אז השרה הקב"ה שכנינו עליהם ונתן להם את התורה.

החיבור בין שלושת היסודות הנ"ל, אינו חידוש. הוא כבר מובא בנביא (זכריה ח, טז): "שנאמר: אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם". ודרשו בירושלמי (תענית פ"ד, ה"ב): "ושלושתן דבר אחד הן: נעשה הדין, נעשה האמת, נעשה שלום". עשיית דין אמת מביאה שלום בעולם והיא היסוד לקיום חברה מתוקנת. [ע"פ ספר 'מעשה אבות'].

הלכות יז' בתמוז

א. מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בימים שאירעו צרות לאבותינו. ותכלית התענית היא כדי לעורר את הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים, ומעשי אבותינו שהיו כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותם הצרות, ובזכרון הדברים האלה נשוב להיטיב, כמו שנאמר 'והתוודו את עוונם ואת עון אבותם'.

ב. חייב כל איש לשום אל ליבו באותם הימים לפשפש במעשיו. כי אין העיקר התענית, כמו שנאמר באנשי נינה 'וירא הא-להים את מעשיהם', ואמרו רבותינו ז"ל 'וירא את שקם ואת תעניתם' לא נאמר, אלא 'וירא הא-להים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה'. ואין התענית אלא הכנה לתשובה. לכן אותם אנשים שכשמתענים הולכים לטייל, ומבלים את היום בדברים בטלים, תפסו את הטפל והניחו את העיקר.

ג. שבעה עשר בתמוז, אירעו בו חמש צרות: נשתברו הלוחות כשירד משה מן ההר, כמו שנאמר בתורה, וזה היה בשבעה עשר בתמוז, ונתבטל קרבן התמיד, והבקעה העיר בחרבן בית שני. אף עלגב דבחרבן ראשון הבקעה בתשעה לחדש, דכתיב 'בחדש הרביעי בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר וגו' ותבקע העיר וגו', אבל בחרבן השני בשבעה עשר בו הבקעה העיר, וחרבן בית שני חמור לנו, שהוא סיבת היותנו בגלות הזה (ועוד איתא בירושלמי, שגם בבית ראשון היה בשבעה עשר, אלא שמפני הצרות טעו בחשבון). ושרף אפוסטמוס הרשע ספר התורה, והעמיד צלם בהיכל.

ד. כיון שבשבעה עשר בתמוז התחילו צרות החורבן, לכן נוהגין קצת אבלות מיום זה עד אחר תשעה באב. ובימים אלו במיוחד ראוי לכל ירא שמים לעשות "תיקון חצות" לאחר חצות היום (עד השקיעה). ואומרים "תיקון רחל" בלבד. (עיי' כה"ח תקנא ס"ק רכא, רכב). ואין צריך לומר שטוב לעשות תיקון חצות (תיקון רחל ותיקון לאה) בחצות לילה.

ה. בימים אלו צריך להזהר מכל מיני סכנות וספק סכנות כגון: זהירות בדרכים, שלא לילך יחידי משעה ד' עד שעה ט' וכן שלא לילך אז בין חמה לצל (דבר זה אפשרי רק להולכי רגל, אך הנוסע ברכב אי אפשר לו להבחין ואין לחוש) לא ישים כסף בפיו, ישטוף היטב את הפירות שאוכל, לא יאכל אוכל שהיה תחת המיטה. אדם שקם באמצע הלילה בחושך לא ישתה משקה מגולה שמא נכנס בו חרק וכד', יזהר במצות מעקה ותולדותיו, ובכל מיני דברים אחרים כגון רחיצה בחוף ללא מציל וכד', ובפרט יפקח עיניו על שלום הילדים הקטנים.

ו. טוב להימנע מללכת לבריכה בזמן זה מפני הסכנה, אומנם בקיטנה וכדו' שצריך להעסיק את הילדים שלא יסתובבו ברחובות, מותר ובתנאי שיגבירו את השמירה והזהירות. [הגר"מ אליהו זצ"ל]

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאה ציטרון הי"ו. היה יצחק שושן הי"ו. שרה בת שמחה הי"ו. מרים יהודה הי"ו. ציפורה ויהושע לוי הי"ו. ביבה אלימלך הי"ו. ישי הלוי הי"ו. עור בן עישה הי"ו. תיקוה בת עזיה הי"ו. אלגרה בת ג'אן הי"ו. מול בת ענולה הי"ו. פנחס זרחי הי"ו. הראל בן אביגיל הי"ו. אילנה בת סליחה הי"ו. ישי ורחל לוי הי"ו. חנה בת זוהרה הי"ו. סימנטוב משה יהודה הי"ו. מיטל מוריה אדרי הי"ו. להחזרת נעדריו צה"ל ושבויו בזה: ארזון שאול, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ו. לעילוי נשמות הנערים: אייל יפרח הי"ד, גיל-עד שניאר הי"ד, נפתלי יעקב פרנקל הי"ד. ולע"נ חללי מבצע צוק איתן הי"ד. לעילוי נשמות הגרוע יוסף וצוק"ל. הגר"מ אליהו וצוק"ל. רבי מסעוד מלול וצ"ל. הרב שלמה צורף וצ"ל. רבי יעקב שושן וצ"ל. יונה יונה וצ"ל. ברכה סופר וצ"ל. נדיר נחם וצ"ל. נסים כהן וצ"ל. סופר מנחם וצ"ל. נדירה שמעון בת חיות וצ"ל. מנירה לוי וצ"ל. אסתר בת תורא וצ"ל. אסתר חרד וצ"ל. חנה יצחקי וצ"ל. דינה פונדק וצ"ל. הרב אברהם צוקרמן וצ"ל. מרדכי ומשה בני לאה מורחיי וצ"ל. אליהו בת פריחה וצ"ל. תירצה זיגדון וצ"ל. ישראל אברהם נתן וצ"ל. אסתר בת זוהרה וצ"ל. אסתר וענבר נחם וצ"ל. ישראל בן שושנה וצ"ל. יצחק בן מול מורחיי וצ"ל. רובי בן שלום צעדי וצ"ל. מרים וענת וצ"ל. עזיה עמס וצ"ל. יצחק ועמרם אטיאם וצ"ל. נסים בן חנה וצ"ל. יצחק וליאה אסטחור וצ"ל. חת יעקב וצ"ל. חיה רחל לוי וצ"ל. אליהו טיש וצ"ל. נעמה בת מנחמה וצ"ל. יצחק ושמונה אילוז וצ"ל. ראובן אלון בן נסיה וצ"ל. סליקה שושן וצ"ל. לאויה מרד וצ"ל. זוהרה בת חנה וצ"ל. עליה כהן וצ"ל. ר' חיים אהרנה וצ"ל. לוי יצחק אהרדי וצ"ל. ארי ארן מועלם וצ"ל. ישראל בן גמיה וצ"ל. חד תיבני וצ"ל. חד נחסברג וצ"ל. יואל דלוי וצ"ל. עמס דמרי וצ"ל. רבי חד הבחן וצ"ל. יצחק וצוק"ל. עישה דוק וצ"ל. חותי אגול וצ"ל. ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזה, רפאל פריצ, ויציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה